

N:o 24.

Af Herr **Wallenberg**: Om tillägg till 1 § i 16 kap. Ärfdebalken.

Ett nu mera föråldradt undantag från tillämpningen af principen om *den lika arfsrätten* qvarstår ännu i fideikommiss-stiftelsen. Rättigheten att stifta fideikommiss blef först lagstadgad genom 1686 års testamentsstadga, hvars 5 § föreskrifver: "Att de förordnanden och vilkor, som i testamenten gjorda äro, böra så väl af den, som testamentet först bekommit, som dess efterkommande, uti hvad generation och led den vore, obrottsligen och allt framgent till alla stycken efterlevas, och att för den skull i kraft deraf hvarjom och enom är tillåtligt att göra till sin familjs heder och konservation och i andra tillfällen en *perpetuel* förordning, att barn eller andra icke skola hafva makt något testamenteradt gods, hus, fruktbart kapital eller juveler att dela, förminska eller förstöra, utan man efter man låta sig nöja med den årliga deraf flytande nyttan. Och skulle en eller annan af efterkommande fela eller göra emot testators föreskrifna vilkor, bör densamma så anses, som testamentet föreskrifver, hafvandes ingen större makt och rättighet uti ett konditioneradt testamente, än sjelfva vilkoren innehålla och förmåla".

Familjfideikommissers stiftande hade visserligen förut egt rum, men fideikommiss-stiftelser till förmån för testamentgifvarens släkt började hos oss icke förekomma i allmännare bruk förrän Ridderskapet och adeln, dels såsom ett helt riksstånd vunnit ett gifvet och mäktigt politiskt inflytande, dels sjelf kommit till insigt deraf att, för upprätthållande af detta politiska inflytande, vore nödvändigt att större jordpossessioner fästes fortfarande vid de adliga slägterna. Man började inse att, för bibehållande af politisk öfvervigt, erfordrades stödet af materiella resurser och att rikedomén skänkte sjelfständighet, och man fann uti familjfideikommisset ett lämpligt medel att kunna bibehålla en större förmögenhet i *en* familjemedlems hand. Fideikommiss-stiftelser af denna art började därför att komma i bruk, när erfarenheten redan visat,

att de slægter, hvilka genom rika förlänningar af kronan kommit i besittning af betydliga jordegendomar, lupo fara att se sin makt och sitt inflytande minskas, i samma mån som deras jordegendomar vid arfskiften gingo till delning. Sedan reduktionen försvagat adelns betydelse, blef af vigt att på detta sätt kunna gifva adliga slægter sjelfständighet och inflytande. Genom 1686 års testaments-stadga fick således en hvar frihet, att till *sin familjs konservation* göra en perpetuel förordning, d. v. s. ett förordnande, hvars vilkor skulle för beständigt lända till efterrättelse, angående viss egendom, hvilken skulle odelad och oförminskad, i enlighet med de i förordnandet stadgade vilkor, öfvergå från en innehafvare till en annan, med inskränkning af innehafvarens rätt till bruk- och nyttjanderätt, men icke fri dispositionsrätt. I 1734 års lag 16 kap. 1 § infördes rättighet att göra testamente *med* eller *utan* vilkor, och var således rättigheten att stifta fideikommiss bibehållen i sin största utsträckning, utan att några föreskrifter gåfvos om någon slags kontroll, att blifvande testamentstagare fullgjorde de i fideikommissstiftelsen stadgade föreskrifter eller gjorda förutsättningar, att egendomen skulle användas till familjens heder och konservation.

Fideikommiss-stiftelsernas menliga inverkan såväl på jordegendomens ändamålsenliga skötsel som på sjelfva familjeförhållandena, der den förstföddes ställning var egnad att väcka afund och split emellan syskon, föränledde att vid 1809 och 1810 års riksdag gjorde sig den åsigt gällande, att det ur statsekonomisk synpunkt var olämpligt att fasta egendomen kunde komma att samlas på få händer, hvadan Riksdagen beslöt den begränsning, som innehålles i Kongl. förordningen den 27 April 1810, enligt hvilken testator ej kan, hvad fast egendom angår, om vilkoren för dess förvaltning eller innehafvande, sträcka förordnandet längre än till förste emottagarens och dess makas lifstid eller om eganderätten vidare än till utnämmande af testaments- eller gåfvotagarens nästa efterträdare, uti hvilken sistnämnda hand fastigheten återvinner egenskap af arfvejord, hvarmed i alla hänseenden efter allmän lag bör förhållas.

Härmed var början gjord till återställande af den grundsatsen i vår lagstiftning, hvilken aldrig bort derifrån vara utesluten, att *individens eganderätt ej kan innefatta rättighet att obetingadt stadga en evigt gällande lag för successionen af fast egendom*. I ett land der samhällsskicket hvilat på lagar, som i sig sjelfva upptaga bestämmelser huruledes de må kunna, när tidsförhållandena sådant kräfva, ändras och förbättras, torde icke, sedan vigtiga grundlagsändringar blifvit genomförda, enstaka undantagslagar böra anses i alla tider vara gällande. Grundtanken i sjelfva fideikommissstiftelsen har af 1810 års Riksdag blifvit underkänd och afskaffad genom förbud att inrätta *nya* fideikommiss, grundade på fast egendom. Det jag nu går att

föreslå är endast ett fortgående på den väg som vunnit allmänt gillande och som ligger i ett fullständigt tilläpmande af *den lika arfsrätten*.

Jag har icke för afsigt att söka åvägbringa en hastig öfvergång och vill således icke att de nu befintliga förhållandena skola genom lagändring rubbas; men jag anser önskvärdt, att förekomma det som inträffat i flera andra länder, nemligen att fideikommiss-stiftelserna annullerats med ett penndrag.

På grund af hvad jag anført, får jag vördsamt föreslå, att ett sådant tillägg till § 1 i 16 kap. Ärfdabalken införes, hvarigenom bestämmes:

att de familjfideikommiss, som nu finnas, komma ej att längre bibehålla denna sin egenskap än i nu varande innehafvares hand och deras efterföljares, som äro födda senast inom 1885 års utgång, och att fideikommiss erhålla egenskap af arfvejord, när ingen till succession berättigad arfvinge finnes, som blifvit född senast inom 1885 års utgång.

Om remiss till Lag-Utskottet anhålles.

Stockholm den 28 Januari 1882.

A. O. Wallenberg.